

BATI AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ULUSLARARASI HUKUK KİŞİLİĞİ

Yrd. Doç. Dr. Kamuran Reçber

Uludağ Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

• • •

Özet

Uluslararası Örgütlerin uluslararası hukuk kişiliği, 20. yüzyıla kadar pek tanınmamıştır. Ancak, farklı amaç ve görevlerde kurulan çok sayıda uluslararası örgüt, uluslararası hukukta benimsenen çeşitli kriterlerle 20. yüzyıldan itibaren uluslararası hukuk süjesi olarak kabul edilmiştir. Bu çalışmada, uluslararası örgütlerin uluslararası hukuk kişiliğini tespit etmede genel olarak kullanılan beş kriter esas alınarak BAB'nin uluslararası hukuk kişiliği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, BAB'nin diğer uluslararası hukuk süjeleriyle andlaşma yapabilmesi, ayrıcalık ve bağımsızlıklardan yararlanabilmesi, diğer uluslararası hukuk süjeleriyle ilişki kurabilmesi, kendi iç düzenini sağlayabilmesi ve diğer uluslararası hukuk süjelerinin sorumluluğunu ileri sürebilmesi ve kendisinin uluslararası hukukta sorumlu hale gelebilmesi kriterleri, detaylı olarak incelenmiştir. Aslında, AB Kurucu Andlaşması'nın yürürlükte bulunan ilgili düzenlemelerine istinaden, BAB'nin AB'nin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmesi, BAB'nin uluslararası ilişkilerdeki hareket alanını sınırladığı iddia edilebilir. Ancak, belirttiğimiz beş kriter itibarıyla, BAB'nin uluslararası hukuk kişiliği sınırlanmamıştır. Diğer bir ifadeyle, bu kriterlere göre, Kurucu Andlaşması'nın kendisine tanıdığı yetkiler çerçevesinde, BAB'nin uluslararası hukuk kişiliğine sahip olduğu söylenebilir.

The Western European Union's International Judicial Personality

Abstract

The International judicial personality of international organizations was not recognised until the 20th century. From the beginning of the 20th century, however, many international organizations, established with different targets and obligations, have been accepted as subjects of international law. In this study, we have tried to determine international law personality of WEU. We used five criteria for this, which are being used to confirm international law personality of international organizations. These five criteria are as follows; to make treaties with other international organizations, to utilize from privileges and immunities; to set up relations with other international law persons; to organise its own structure and order; to claim the other international law persons' responsibilities and to be responsible to international law by itself. According to the related provisions of the constitutional treaty of EU, the WEU has been accepted as an indivisible segment of EU. Therefore this is defensible that WEU's acting area has been delimited. But these five criteria which we made clear, have indicated that international law personality of WEU has not been limited. In other words, by these criteria, WEU has its own international law personality with the frame of it's competence which has been recognised by the constitutional treaty of WEU.

Batı Avrupa Birliği'nin Uluslararası Hukuk Kişiliği

GİRİŞ

Batı Avrupa Birliği (BAB), 23 Ekim 1954 tarihinde, 17 Mart 1948 tarihli Brüksel Andlaşması'nın değiştirilmesiyle kurulmuştur. İşbu Andlaşma düzenlemeleriyle üye Devletler, kendi aralarında öncelikle silahların ve mevcut orduların kontrolünü amaçlamışlardır (GARVANESE, 1988). BAB, 1954-1984 döneminde, gerek Kurucu Andlaşması'nda gerek kendisi ile ilgili diğer belgelerde (andlaşma, anlaşma, sözleşme, protokol vb.) benimsenen amaçlarını gerçekleştirmede pek etkin olamamıştır. 27 Haziran 1984 tarihli Roma Deklarasyonu düzenlemeleriyle, üye Devletler, BAB'ni (BAB hakkında geniş bilgi için bkz. ACKERE, 1995: 1-128; REÇBER, 1998a: 1-508), Avrupa savunma ve güvenlik sisteminde etkin hale getirmeye çalışılmışlardır (Annuaire européen, 1984: 5-10).

BAB, günümüzde NATO'nun "Avrupa ayağı" ve Avrupa Birliği'nin (AB) "ordu kolu" olarak öngörülmekte ve bu haliyle Avrupa savunma ve güvenlik sisteminde ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, gerek 1954 tarihli Değiştirilen Brüksel Andlaşması'nın (*Traité de Bruxelles modifié*) IV. Md.'sinde gerek çeşitli BAB Bakanlar Konseyi Deklarasyonları'nda, BAB'nin NATO ile sıkı bir işbirliğine girmesi yükümü benimsenmiştir. Ayrıca, BAB'ne, AB Kurucu Andlaşması'nın V. Kısımının *intergouvernemental* karakterli (bkz., ARSAVA, 1999: 9) düzenlemeleriyle (özellikle 17. Md.'nin 3. Prg.'ünün birinci bendi) AB'nin güvenlik ve savunma konularındaki kararlarının uygulanması ve eylemlerinin hazırlanması yükümü de getirilmiştir. AB Kurucu Andlaşması'nın 17. Md.'sinin 1. Prg.'ünün ikinci bendi ve 2. Prg.'i¹ birlikte düşünüldüğünde, BAB, AB'ne

1 AB Kurucu Andlaşması'nın 17. Md.'sinin 2. Prg.'i şöyle bir düzenleme içermektedir: "İşbu maddede belirtilen konular, barışın yeniden tesisi görevleri dahil olmak üzere, kriz yönetimi için savaş gücü görevleri, barışın sürdürülmesi, kurtarma ve insani girişimler ve insani yardım görevlerini kapsamaktadır".

operasyonel bir kapasite imkanı sağlayarak, AB gelişiminin ayrılmaz bir parçası olarak tanımlanmaktadır. BAB, AB Kurucu Andlaşması'nın 17. Md.'sinde benimsenen şekliyle, ortak dış politika ve güvenlik politikasının savunma yönlerinin belirlenmesinde AB'ne yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda, yürürlükteki mevzuat itibarıyla, BAB'nin AB'ne olası entegrasyonunun sağlanması gayesiyle (eğer, AB Konseyi bu konuda karar verecek olursa) AB ile BAB arasında sıkı bir kurumsal ilişkinin tesis edilmesi de teşvik edilmektedir².

Fakat, belirtmek gerekir ki AB Kurucu Andlaşması'nın 17. Md.'sinin 1. Prg.'ının ikinci bendinde benimsenen düzenlemeler, AB, dolayısıyla AT üyesi Devletler tarafından 26 Şubat 2001 tarihinde imzalanan Nice Andlaşması aracılığıyla AB Kurucu Andlaşması'nda yapılan değişiklikler sonucunda geçerliliğini yitirecektir³ (AB Kurucu Andlaşması'nın 17. Md.'sinin 5. Paragrafı). Zira, AB Kurucu Andlaşması'nın 17. Md.'sinin 1. Prg.'ının ikinci bendi lağvedilmiştir.

Yine yürürlükteki mevzuat itibarıyla, AB Kurucu Andlaşması'nın 17. Md.'sinin 3. Prg.'ı, BAB'nin AB'ne bağımlılığını (BUSSIERE, 1994: 179; DAVID, 1993: 88; REÇBER, 1998a: 229-230) hükümselleştirmektedir. Zira, AB, savunma alanında sonuç doğuracak olan kendi eylem ve kararlarını hazırlamak ve uygulamak için BAB'ne müracaat edebilmektedir⁴. Ayrıca, AB Kurucu Andlaşması'nın 13. Md.'sine uygun olarak AB Konseyi, BAB'ne ilişkin olarak da genel yönelimler saptayabilmektedir. Bu tür genel yönelimler (*orientations générales*), AB'nin BAB'ne müracaat ettiği konularla ilgilidir. Diğer bir ifadeyle, AB Konseyi, BAB'ne müracaat ettiği durumlarda genel yönelim saptama yetkisi kullanmaktadır⁵.

2 BAB-AB ilişkileri konusunda bkz. (TEZCAN, 1999: 143-158).

3 AB'nin amaçlarına daha kolay ulaşabilmesi ve Avrupa Toplulukları Kurucu Andlaşmaları'nda ihtiyaç duyulan değişikliklerin (değişiklik prosedürü hakkında bkz., ARSAVA, 1999: 7-21) yapılabilmesi gayesiyle, AB Kurucu Andlaşması'nın 48. Md.'sinin 2. Prg.'ına göre (eski N Md.'si) ve işbu Andlaşmanın ortak düzenlemelerden olan 1. ve 2. Md.'lerinde (eski A ve B Md.'leri) benimsenen amaçlara uygun olarak bir Hükümetlerarası Konferans 14 Şubat 2000 tarihinde çalışmalarına başlamış, Aralık 2000'de bir andlaşma metni hazırlamış (Nice Andlaşması) ve üye Devletlerin Devlet ve Hükümet Başkanları, 10 Aralık 2000 tarihinde andlaşma metni üzerinde mutabakata varmışlardır. Mutabakata varılan işbu andlaşma metni, 26 Şubat 2001 tarihinde üye Devletlerin temsilcileri tarafından imzalanmıştır. AB Kurucu Andlaşması'na değişiklikler getiren Nice Andlaşması üye Devletlerin iç hukuklarınıca onaylandıktan sonra yürürlüğe girecektir.

4 Bkz. AB Kurucu Andlaşması'nın 17. Md.'sinin 3. Prg.'ının ilk bendi.

5 Bkz. AB Kurucu Andlaşması'nın 17. Md.'sinin 3. Prg.'ının ikinci bendi. Ayrıca, bkz. AB Kurucu Andlaşması'nın 14, 15 ve 16. Md.'leri. Diğer yandan, AB, Kurucu Andlaşması'nın 17. Md.'sinin 3. Prg.'ına istinaden BAB'nden kendi kararlarını uygulamasını ve hazırlamasına ilişkin bir müracaatta bulunurken (Nice Andlaşması düzenlemeleriyle lağvedilmiştir), acaba, BAB Bakanlar Konseyi bu müracaatı reddedebilir mi? Bu konuda, Martin Ortega, BAB'nin bu müracaatları reddedemeyeceğini ileri sürmektedir (bu konuda geniş bilgi için bkz., ORTEGA, 1998: http://www.weu.int/institute/books/weu@50/ortega_f.htm; açıklama: bu kaynak BAB internet sitesinden 28.09.2000 tarihi itibarıyla

Bu ve benzer nitelikteki düzenlemeler, BAB'nin Kurucu Andlaşması ile kendisine tanınan diğer hak ve yükümlülükleri serbest bir şekilde yerine getirmesine engel değildir. Ancak, bu tür yükümlülüklerin veya görevlerin BAB'nin hareket alanını sınırladığını da belirtmek gerekir. Diğer yandan, BAB, Kurucu Andlaşması'na ve işbu Andlaşmaya uygun olarak üye Devletler tarafından kendisine tanınan hak ve yükümlülükleri itibarıyla uluslararası hukuk kişiliğine, dolayısıyla üye Devletler tarafından kendisine atfedilen yetkiler çerçevesinde hareket edebilme serbestisine sahip olabilmektedir. Fakat, BAB'ne tanınan yetki kullanma yetkileri, Kurucu Andlaşması'nın yürürlüğe girdiği andan itibaren şarta bağlı olarak elli yıl ile sınırlandırılması⁶ ve AB bünyesinde ortak dış politika, güvenlik ve savunma konularına ilişkin düzenlemelerin benimsenmesi ve çalışmaların yapılması⁷, BAB'nin Avrupa savunma ve güvenlik sistemindeki konumunu zayıflatıcı niteliktedir.

BAB'nin, uluslararası hukuk sisteminin öngördüğü edinimlerden yararlanabilmesi ve sorumluluklar üstlenebilmesi için bu hukuk düzeninin muhatabı dolayısıyla süjesi olması gerekir. Uluslararası hukuk, süjesini belirlerken ona bir takım hak ve yükümlülükler tanımaktadır. Bu süje, 20. yüzyıla değin salt Devlet olarak savunulmuştur. Ancak, uluslararası ilişkilerdeki gelişmeler, Devletler arasında örgütlü işbirliğini zorunlu kılmış ve "bu zorunluluk çeşitli neden ve amaçlarla, farklı görev ve yetkiler tanınan uluslararası örgütlerin kurulmasına neden olmuştur. Uluslararası örgütler, üstlendikleri görevleri yerine getirebilmek için asgari düzeyde de olsa bir takım tasarrufları kullanmak zorundadırlar. Bu tasarrufun şekli uygunluğu tasarrufların kaynağı olan o hukuk sisteminin tanıdığı fiil yetkinliğinden de bağlıdır" (GENÇ, 1993: 29)⁸. Bu bağlamda, uluslararası örgütlerin hukuki kişiliği, uluslararası hukuk sisteminin tanıdığı hak ve sorumluluklarla ilişkilendirilebilir⁹.

indirilmiştir. Ancak, daha sonra bu kaynağın indirilmesi olanağı ortadan kaldırılmış olup, BAB Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü sitesinde sadece başlığıyla yer almaktadır. Bkz. <http://www.weu.int/institute/index.html>. Konuya ilişkin olarak denilebilir ki BAB tam üyesi Devletler aynı zamanda AB üyesidirler. Bu Devletler, daha önceden AB bünyesinde BAB'ne müracaat etme konusunda iradelerini belirlemişlerdir. Belirlemiş oldukları bu iradeyi yadsıyıcı nitelikte BAB bünyesinde bir karar tesis etmeyi tercih etmeleri daha önceden belirledikleri iradelerinin ihlali anlamına gelecektir. BAB-AB ilişkilerinde böyle bir durum şimdiye kadar gerçekleşmemiştir.

6 Konuya ilişkin olarak bkz. BAB Kurucu Andlaşması'nın XII. Md.'si. Ayrıca, BAB Kurucu Andlaşması'nın sona erdirilmesi veya sona ermesine ilişkin olarak yapılan bir çalışma için bkz. (REÇBER, 2001: 184-194)

7 Bu konuda bkz. bu çalışmanın 31 ve 33 No'lu dipnotları.

8 Hans KELSEN, Devletlerin yanı sıra, uluslararası örgütlerin de uluslararası hukukun süjeleri olabileceğini belirtmiş ve Milletler Cemiyeti, Birleşmiş Milletler, Uluslararası Çalışma Örgütü vb. örnek olarak vermiştir (KELSEN, 1953: 108).

9 Özel kişilerin (gerçek ve tüzel kişilerin) uluslararası hukuk kişiliği konusundaki tartışmalar için bkz. (PAZARCI, 1996: 4, 150; REUTER, 1961: 502-503; EUSTATHIADES, 1953: 405-415). Hüseyin Pazarıcı, bu konuda şu görüşü benimsemektedir: "Uluslararası kişilik kavramı, dar ve

1. Kişilik Sorunu

Uluslararası hukukta, uluslararası örgütlerin hukuki bir kişiliğe sahip olup olmadığı hususu öğreti alanında tartışılmış ve günümüzde genel olarak uluslararası örgütlerin hukuki kişiliği kabul edilmiştir. Bu konuda, klasik sosyalist doktrin uluslararası hukukta sadece Devletlerin uluslararası hukuk kişiliğine sahip olabileceğini benimsemektedir. Zira, bu doktrine göre, uluslararası örgütler, üye Devletler arasında bir işbirliği-örgütlenme amacına yönelik olarak kurulmuşlardır (PAZARCI, 1978: 13-14). Diğer bir ifadeyle, uluslararası örgütlerin var olmaları ve yetkileri, kurucu üyeler tarafından bu örgütlere bahşedilmiştir. Bu bağlamda, işbu örgütlere, üye Devletlerden ayrı bir kişilik tanınmamış ve sadece fonksiyonel ayrıcalığa sahip olma hakkı bahşedilmiştir (PAZARCI, 1978: 13-14). Fakat, çeşitli sosyalist hukukçular, bu doktrinden ayrılarak uluslararası örgütlerin hukuki kişiliğini kabul etmektedirler (bu konuda PAZARCI, 1978: 13).

Diğer yandan, kimi Batılı hukukçular, özellikle Rolando Quadri, uluslararası örgütlerin hukuki bir kişiliğe sahip olamayacağını savunmaktadır (QUADRI, 1964: 423-433). R. Quadri'ye göre, hukuki kişilik "erga omnes" durumudur (QUADRI, 1964: 424). Bu nedenle, uluslararası hukuk kişiliğinin bütün üçüncü Devletler tarafından tanınması-kabul edilmesi gerekir. Aksi takdirde, bu kişilik sadece kurucu Devletler arasında geçerli olur ve üçüncü Devletlere göre, hukuk düzeninde görelî bir anlam ifade eder. Quadri, uluslararası örgütlerin uluslararası hukuk kişiliğinin nitelik itibarıyla farklı olduğunu, güvence sunmadığını ve sonuçta yükümlülük veya yükümlülükleri üye Devletlerin yerine getirdiğini belirtmektedir (QUADRI, 1964: 424). Quadri'nin görüşünün aksine, Uluslararası Adalet Divanı'nun "Birleşmiş Milletler (BM) Hizmetinde Uğranılan Zararların Giderilmesi" konusuna ilişkin olarak 11 Nisan 1949 tarihinde tesis ettiği danışma görüşü dikkate alındığında, uluslararası örgütlerin uluslararası hukuk kişiliğinin var olduğu söylenebilir. BM Genel Kurul'u 3 Aralık 1948 tarihinde, Uluslararası Adalet Divanı'ndan BM görevlilerinin fonksiyonlarını icra ederken haksız bir fiile maruz kalmaları durumunda (özellikle Filistin'de öldürülen Birleşmiş Milletler arabulucusu İsvaç uyruklu Kont Bernadotte ile ilgili) BM'in bir Devlete karşı hak iddiasını ileri sürebilme yetkisine sahip olup olmadığını sormuştur. Uluslararası Adalet

teknik anlamında değerlendirildiği zaman, yalnızca devletlere ve uluslararası örgütlere haklarını uluslararası düzende koruma olanağı tanıyan bir kavramdır. Ancak, bu kavram uluslararası toplum çerçevesinde faaliyet gösteren değişik nitelikteki ve güçteki birimlerin uluslararası hukuk düzeni içindeki yetkilerinin farklı olduğunu da göstermektedir. Durum böyle olunca, aralarındaki yetki farklılıklarını unutmadan, uluslararası hukukun kişileri terimini uluslararası hukuk kurallarının yöneltildiği bütün birimleri kapsar bir biçimde değerlendirmek bize de en doğru görünmektedir. Zira uluslararası toplumsal gerçekler ve uygulanan uluslararası hukuk, bize, devlet ya da uluslararası örgüt niteliği göstermemekle birlikte, uluslararası hukuk düzeyinde etkili faaliyetlerde bulunan daha birçok birimin varlığını göstermektedir" (PAZARCI, 1996: 4).

Divanı danışma görüşünde, BM'nin uluslararası platformda hak iddia etme hakkına sahip olduğunu ve bu örgütün uluslararası hukuk kişiliğini Kurucu Andlaşması'nda düzenlenen amaç ve görevlerine bağlamıştır (ÇELİK, 1984: 267). Divan'a göre, eğer örgüt uluslararası hukuk kişiliğine sahip olmasaydı, üye Devletlerin amaçlarına cevap veremeyecekti. Divan, "uluslararası toplum üyelerinin büyük bir çoğunluğunu temsil eden elli Devletin (günümüzde 189 üye), uluslararası hukuka uygun olarak, sadece kendilerince tanınan değil, fakat, objektif bir uluslararası kişiliğe ve bu nedenle de uluslararası girişimde bulunmak iktidarına sahip bir birlik kurmaya yetkili oldukları görüşündedir" (ÇELİK, 1984: 267). Bu görüş bağlamında, diğer uluslararası örgütlerin, uluslararası hukuk kişiliğinin olduğunu söyleyebiliriz.

Uluslararası hukuk kişiliği, uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülükleri üslenebilme ve haklara sahip olma ehliyeti şeklinde genel olarak tanımlanabilir (PESCATORE, 1961: 31)¹⁰. Belirtmek gerekir ki, uluslararası örgütlerin hukuki kişiliği karmaşık bir konudur. Zira, güncel anlamda, farklı amaç, yetki ve yapılaraya sahip yaklaşık üçyüz uluslararası örgüt mevcuttur. Fakat, bu konuda, uluslararası hukuk itibarıyla kabul edilen ortak kriterler, uluslararası örgütlerin uluslararası kişiliğini saptamada kullanılabilir. Bunlar;

a- diğer uluslararası hukuk kişileri ile andlaşma yapabilme,

b- ayrıcalık ve bağımsızlıklardan yararlanabilme,

c- diğer uluslararası örgütlerin toplantı ve aktivitelerine katılabilme veya bu örgütlerle ilişki kurabilme,

d- kendi iç düzenini sağlayabilme ve

e- diğer uluslararası hukuk sùjelerinin uluslararası sorumluluğunu öne sürebilme ve bu sorumluluğa muhatap olabilme şeklinde belirtilebilir (DOMINCE, 1984: 164; PAZARCI, 1996: 3)¹¹.

Böyle olmakla birlikte, uluslararası bir örgütün uluslararası hukuk kişiliğine sahip olabilmesi için, belirtilen bütün yetkilerle donatılması zorunlu değildir. Zira, her örgüt, üye Devletler tarafından kendisine bahşedilen yetkiler çerçevesinde hareket edebilir. Bu durumda, uluslararası örgütlerin fonksiyonel karakterli bir kişiliğe de sahip oldukları da söylenebilir (REUTER, 1993: 224;

10 Hüseyin Pazarci, uluslararası kişilik tanımı kapsamında, uluslararası hukuk kişilerinin şu iki özelliğinin genel anlamda kabul edildiğine işaret etmektedir: "i) uluslararası hukuktan kaynaklanan haklara ve yükümlülüklerle sahip olma yeteneği; ii) uluslararası hukuktan doğan haklarını uluslararası düzeyde doğrudan koruyabilme yeteneği" (PAZARCI, 1996: 1).

11 Konuya ilişkin olarak, PAZARCI, uluslararası örgütlerin "temsil ilişkileri kurma" sınırını da kişiliklerinin saptanmasında ayrı bir kriter olarak kullanılması gerektiğini vurgulamıştır (PAZARCI, 1978: 11). Biz bu kriteri yukarıda belirttiğimiz (c) maddesi kapsamında değerlendireceğiz.

MIELE, 1970: 327-330; DUPUY, 1992: 121; VIRALLY, 1983: 258; PAZARCI, 1978: 11). Diğer bir ifadeyle, hukuki kişiliğin kapsamı, örgütlerin görev ve yetkilerine göre değişik olabilmektedir. Bu görüş çerçevesinde, hukuki kişiliğin sınırlı olduğu tezi de savunulabilir. Çünkü, uluslararası örgütler, görevlerini yerine getirirken, nüfusa ve toprak parçasına sahip olmamaları nedeniyle (REUTER, 1961: 502), kendilerine tevdi edilmiş yetki ve görevler kapsamında hareket etmek zorundadırlar.

BAB'nin uluslararası hukuk kişiliği, bu örgütün hak ve fiil yetkinliğinden, dolayısıyla örgütün Kurucu Andlaşması aracılığıyla belirlenen örgüt iradesinin kapsamında ortaya çıkabilmektedir. BAB'nin fiil yetkinliği, üye Devletlerin örgüte geçirdikleri yetkilere veya tanıdıkları yetki kullanma yetkisinin kapsamına bağlı bulunmaktadır. Bu durum, örgüt tarafından "Değiştirilen Brüksel Andlaşması"na istinaden kullanılabilirliği gibi, andlaşmada açıkça belirtilmemesine rağmen, andlaşmanın sarih olarak düzenlemediği tasarrufların andlaşmaya istinaden kullanılmasısıyla da gerçekleşebilmektedir. Diğer bir ifadeyle, Kurucu Andlaşması'nda belirtilmiş olsun veya olmasın, BAB, uluslararası hukukta bir takım işlemler yapabiliyorsa (GENÇ, 1993: 30) ve "kendisini oluşturan üye devletlerden yeterli ölçüde ayrı ve sürekli bir iradeye " (PAZARCI, 1996: 3) sahip olabiliyorsa, bu anlamda işbu örgütün uluslararası hukuk kişiliğinin var olduğunu söylenebilmektedir.

2. BAB Örneğinde Uluslararası Hukuk Kişiliği

BAB'nin uluslararası hukuk kişiliği konusunda, ne Değiştirilen Brüksel Andlaşması'nda ne de bu andlaşma ile birlikte kabul edilen Protokollerde herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Böyle olmakla birlikte, 11 Mayıs 1955 tarihinde kabul edilen "Uluslararası Kişiler, Ulusal Temsilciler ve BAB Statüsü ile İlgili Sözleşme" bu konuda bir düzenleme getirmektedir. Sözleşmenin 3. Md.'sine göre, BAB "hukuki kişiliğe sahiptir; örgüt akit yapma, dava açabilme, davalara taraf olabilme, taşınır mallar edinebilme ve devredebilme kapasitesine sahiptir". Bu hükümde benimsenen "hukuki kişilik" kavramı, örgütün "iç hukuk kişiliği", diğer bir ifadeyle "kamu tüzel kişiliği" (uluslararası örgütlerin iç hukuk kişiliği konusunda bkz. GLAVINIS, 1990: 5-42. Avrupa Topluluklarının kamu tüzel kişiliği ve uluslararası hukuk kişiliği konusunda bkz. GENÇ, 1993: 29-35) anlamında kullanılmıştır. Çünkü, bu tür bir kişilik örgütün üstlendiği görevlerin icrası için kaçınılmaz olmaktadır¹². Zira örgütün kendine özgü toprak parçasının olmayışı nedeniyle, fonksiyonlarını daha kolay yerine getirmek için üye Devlet ülkesinde taşınır ve taşınmaz mal satın alabilmesi kimi zaman zorunluluk teşkil

12 Bu konuda BM Kurucu Andlaşması'nın 104. Md.'si şu düzenlemeyi içermektedir: "Örgüt, üyelerinden her birinin ülkesinde, amaçlarına ulaşmak ve fonksiyonlarını icra etmek için gerekli hukuksal ehliyete haizdir".

etmektedir. Diğer yandan, örgütün "kamu tüzel kişiliği" kapsamında "akit yapma" tümcesi 3. Md.'de açık olarak düzenlenmemiş de olsa, örgüt, üye Devlet veya Devletlerle kendi görev ve yetki alanlarına ilişkin Sözleşmeler (*Conventions*) veya Anlaşmalar (*accords*) yapabilmektedir¹³.

BAB, üye Devlet veya Devletlerin yanı sıra diğer uluslararası hukuk sükeleriyle de andlaşma, anlaşma veya sözleşmeler akdedebilmektedir. Bu konuda, BAB'nin yetkinliği, 1986 tarihli "Uluslararası Örgütler ile Uluslararası Örgütler, Uluslararası Örgütler ile Devletler Arasında Andlaşmalar Hukukuna İlişkin Viyana Sözleşmesi"nin giriş kısmı düzenlemeleriyle de ilişkilendirilebilir. Zira, bu Sözleşme, uluslararası örgütlerin andlaşma yapabilme yetkinliğini açık olarak düzenlemektedir: "uluslararası örgütler amaçlarına ulaşmak ve fonksiyonlarını icra etmek için kendilerine gerekli olan andlaşmaları akdetme ehliyetine haizdirler" (...) ve "uluslararası örgütlerin kendi aralarında veya Devletlerle andlaşmalar akdettikleri esnasındaki uygulamaları, Kurucu Andlaşmaları'na uygun olmak zorundadır" (MANIN, 1986: 456-458). Yine bu Sözleşmesi'nin 6. Md.'si, "uluslararası bir örgütün andlaşmalar akdetme yetkisi, bu örgütün kurallarıyla düzenlenir" (MANIN, 1986: 456-458) hükmünü içermektedir. Uluslararası örgütlerin kuralları, örgütlerin Kurucu Andlaşmalarında yer alan hükümler ve bu andlaşmalara uygun olarak kabul edilen kararlar olduğunu söyleyebiliriz (Viyana Sözleşmesi'nin 2. Md.'sinin 1. Prg.'ının j bendi). Diğer bir ifadeyle, örgütün Kurucu Andlaşması'nın açıkça öngördüğü veya bu andlaşmaya istinaden benimsenen yöntemler veya örgütün genel olarak üye Devletler tarafından kabul görmüş uygulamaları, uluslararası örgütler tarafından andlaşmaların akdedilmesinde benimsenen kurallar olabilmektedir.

2.1. Andlaşma yapabilme yetkisi

Değiştirilen Brüksel Andlaşması, andlaşma yapabilme yetkisini doğrudan düzenlemekle birlikte, örgüte XI. Md. gereğince sınırlı bir yetki tanımaktadır. Bu madde uyarınca, BAB'ne tam üye olan Devletler, ortak bir uyuşum içerisinde, üçüncü Devletleri belirlenecek şartlar çerçevesinde örgüte üye olmaya davet edebilmektedirler. Üyeliğe yönelik yapılacak işlem, üye Devletler ile katılacak aday Devlet veya Devletler arasında imzalanacak katılım belgesidir (*instrument d'adhésion*). Fakat, bu katılım belgesinin niteliği XI. Md.'de açık bir şekilde belirtilmemiştir. Uluslararası hukukta, katılım araçları; özel andlaşmalar,

13 Akit işlemlere ilişkin terim konusunda Pazarcı'nın yaptığı sınıflandırmayı dikkate almak uygun olacaktır: Andlaşma (*traité*); "genel olarak irade uyuşmasını bildirmesi yanında, özel olarak, onay gerektiren andlaşma türünü bildirmektedir", Anlaşma (*accords*); "Devletlerin yaptığı andlaşmalar bakımından ikincil önemde olanları bildirdiği gibi, en az resmi işlem gerektiren andlaşma türünü de bildirmektedir; yine uluslararası örgütlerin yaptığı andlaşmalara genellikle verilen addır", Sözleşme (*convention*); "Genellikle önemli ve kural koyucu çok-taraflı andlaşmaları bildirmektedir (...)" (PAZARCI, 1997a: 109-110).

karşılıklı bildirimler (kabul bildirimi ve katılım bildirimi) ve tek taraflı işlemidir (ROUSSEAU, 1987: 45-46; PAZARCI, 1997a: 110-111). BAB, katılım aracı olarak Protokollere başvurmuştur. Bu konuda, BAB, İspanya ve Portekiz ile 14 Kasım 1988 ve Yunanistan ile 20 Kasım 1992 tarihlerinde Katılım Protokolleri imzalamış ve işbu Protokoller üye ve üyeliğe aday Devletlerin iç hukuklarına uygun olarak onanmışlardır. Değiştirilen Brüksel Andlaşması, hiçbir organı spesifik anlamda BAB adına andlaşma yapmakla görevli kılmamaktadır. Ancak, tesis edilen Protokollerin, BAB Bakanlar Konseyi'nde üye Devletleri temsil eden Dışişleri Bakanları'nca imzalandıklarını belirtmek gerekmektedir.

Diğer yandan, BAB, amaçlarına kolayca ulaşabilme gayesiyle, yukarıda belirtildiği gibi "*kamu tüzel kişiliği*"ne sahip olarak üye Devlet veya Devletlerle Sözleşmeler veya Anlaşmalar akdetme yoluna da gitmektedir (NATO itibarıyla benzer durum için bkz. BONDIA, 1998: 6-8). 1 Aralık 1992 tarihinde Paris'de BAB'nin Uydu Merkezi yeriyile ilgili, İspanya Krallığı ile BAB arasında akdedilen anlaşmayı (*accord*) BAB Genel Sekreteri imzalamıştır¹⁴. Diğer yandan, BAB statüsünü düzenleyen Sözleşme ile ilgili olarak, BAB Bakanlar Konseyi örgüt adına bu Sözleşmenin somutlaştırılması için, üye Devlet veya Devletlerle tamamlayıcı nitelikte bir takım anlaşmalar (*accords*) yapma yetkisine de sahip bulunmaktadır (27. Md.). Her ne kadar, BAB, kendisini kuran üye Devletlerin kişiliğinden farklı bir kişiliğe sahip olsa da, işbu örgütün andlaşma akdetme yetkisini kullanma yetkisi üye Devletlerin kendisine bahsettikleri yetkiler çerçevesinde düşünülmelidir. Bu bağlamda, BAB'nin, Avrupa'nun savunma ve güvenlik konularında, Devletlerle veya diğer uluslararası örgütlerle andlaşmalar yapması olasıdır. Örneğin, BAB, NATO ile NACICA (NATO'nun bilgi ve iletişim sistemleri ajansı) konusunda 27 Ekim 1995 tarihinde bir uzlaşma muhtırası (*mémorandum d'entente*) imzalamıştır. Bu muhtıra ile BAB merkezi NATO'nun telgraf ve telefon ağına bağlanması öngörülmüştür (Revue de l'OTAN, janvier-fevrier 1996: 19). BAB, andlaşma akdetmenin yanı sıra, Devletler gibi, ayrıcalık ve bağımsızlıklardan yararlanabilmektedir. Bu ayrıcalık ve bağımsızlıklar, örgütün ve örgüt görevlilerinin misyonlarını daha kolay yapmalarını sağlamada işlevsel olmaktadır.

2. 2. BAB'nin ayrıcalık ve bağımsızlıklardan yararlanabilmesi

BAB'nin diplomatik bağımsızlık ve ayrıcalıklardan yararlanma şekli ve bunların kapsamı BAB statüsü ile ilgili Sözleşmede belirtilmiştir. Bu Sözleşme gereğince, BAB'nin örgütsel anlamda kendisi, BAB hesabına çalışan uzman-uluslararası kişiler, BAB Meclisi'ndeki temsilciler, Konsey ve Konsey'e

14 Bu andlaşmayı, BAB adına Genel Sekreter Willem VAN EEKELLEN, İspanya adına BAB nezdinde danışman ve daimi temsilci Felipe de la Morena Y CALVET imzalamıştır (işbu andlaşmanın tüm metni için bkz., Actes Officiels de l'Assemblée de l'UEO, 1993: 45-47).

bağlı ikincil organlardaki (*organes subsidiaires*) temsilciler ve BAB'nde çalışan daimi temsilciler, üye Devlet(ler) ülkelerinde diplomatik ayrıcalık ve bağımsızlıklardan yararlanabilmektedirler. Bu konuda, ilgili Sözleşme dışında, ne BAB Kurucu Andlaşması'nda ne de BAB ile ilgili diğer belgelerde herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

Ayrıcalık ve bağımsızlıklara ilişkin Sözleşmenin ikinci kısmı salt örgüte, yani BAB'ne ayrılmıştır. Örgütün binaları dokunulmazlığa sahiptir. BAB'nin mal ve varlığı nerede bulunursa bulunsun, zilliyetlikleri ne olursa olsun, aramadan, el konulmadan, zorla tutulmadan, kamulaştırılmadan veya tüm değişik baskılardan muafır (5. Md.). BAB arşivleri ve diğer tüm belgelerin dokunulmazlığı Sözleşmenin 6. Md.'si ile kabul edilmiştir. Bununla birlikte, BAB, Sözleşmenin 7. ve 8. Md.'leri gereğince gümrük ve mali ayrıcalıklardan yararlanabilmektedir. Örgütün, yabancı döviz transfer etme ve sermaye edinme özgürlüğü 7. Md.'de düzenlenmiştir. BAB, ithal ve ihracat konularındaki kotalardan, gümrük ve doğrudan vergilerden (8. Md.), taşınır malların satışıyla ilgili vergilerden muaf tutulmuştur. Sözleşmenin 9. Md.'si, örgüt, kendi resmi kullanımı için önemli alımlar yaptığı zaman, bu alımlardan dolayı fiyatlara yansıyan vergi ve hakları alabilmek için her üye Devletin mümkün olduğunca her defasında gerekli idari önlemleri almalarını hükümselleştirmektedir. Ayrıca, BAB, yargı bağımsızlığından da (*immunité de juridiction*) yararlanmaktadır. Zira, yargı bağımsızlığı, üye Devlet ulusal mahkemeleri önünde örgütün hukuki kovuşturmalara maruz kalmasını önlemektedir (yargı bağımsızlığı veya dokunulmazlığı konusunda bkz. PAZARCI, 1997b: 96-103, TOLUNER, 1996: 405-445).

BAB'nin resmi ve diğer iletişim ve yazışmaları sansür edilememekte (10/1. Md.) ve örgüt mühürlü valiz veya özel kuryelerle yazışma kabul edebilmekte ve gönderebilmekte, özel kod kullanabilmektedir. Bu konuda, BAB, diplomatik valiz ve kuryelere atfedilen ayrıcalık ve bağımsızlıkların tümünden yararlanabilmektedir (10/2. Md.).

BAB statüsü ile ilgili Sözleşmenin III, IV ve V. kısımları üye Devlet temsilcilerinin, uluslararası hukuk kapsamında diplomatik ajanlara tanınan ayrıcalık ve bağımsızlıklardan yararlanabilmenin koşul ve kapsamını düzenlemektedir (diplomatik ayrıcalık ve bağımsızlıklar konusunda bkz. DINH/DAILLER/PELLET, 1994: 573; DUPUY, 1992: 134-138; RUZIE, 1994: 153-154; PERRIN, 1956: 193-237; LALIVE, 1953: 291-307). Devlet temsilcileri, BAB bünyesinde çalışan daimi temsilciler, BAB Konsey ve Meclisi'ndeki temsilciler olarak gruplandırılabilir¹⁵. Anılan Sözleşmede, BAB adına görevli eksper ve

15 Sözleşmenin 11. Md.'sinde, BAB bünyesinde Devletler tarafından atanan daimi temsilcilerin (uluslararası örgütler bünyesindeki daimi temsilciler konusunda bkz. PERRIN, 1956: 205-206), diğer üye Devletlerde kendi düzeylerindeki diplomatik temsilcilere tanınan ayrıcalık ve bağımsızlıklardan yararlanacakları belirtilmektedir. Bu konuda, daimi temsilciyi gönderen Devlet ile BAB Genel Sekreteri ve daimi temsilcinin

uluslararası görevlilerin de ayrıcalık ve bağımsızlıklardan yararlanabilecekleri öngörülmektedir¹⁶.

2.3. BAB'nin diğer uluslararası örgütlerin toplantı ve aktivitelerine katılımı veya bunlarla ilişki kurabilmesi

BAB, uluslararası hukuk süjeleriyle kendi görev ve sorumlulukları çerçevesinde ilişkiler kurabilmektedir. Bu görev ve sorumlulukları, gerek Kurucu Andlaşması'nda gerek bu andlaşmaya istinaden oluşturulan BAB ile ilgili diğer belgelerde bulmak olasıdır. BAB, görev ve yetkileri itibarıyla en çok NATO ve Avrupa Toplulukları (dolayısıyla AB) ile yoğun ilişkilere sahiptir. Değiştirilen Brüksel Andlaşması'nın IV. Md.'sinde, üye Devletlerin ve bu Devletler tarafından BAB bünyesinde kurulan organların, işbu andlaşma hükümlerinin uygulanması halinde NATO ile sıkı bir işbirliği yapmaları benimsenmektedir. BAB'nin NATO ile olan sıkı işbirliği kapsamında, işbu örgütlerin kendilerini temsilen bazı görevlilerini birbirlerinin organlarının toplantılarına gözlemci olarak göndermeleri de olasıdır. Örneğin, BAB tarafından sürdürülecek bir operasyonda, NATO imkan ve yeteneklerinin BAB denetimine verilmesine ilişkin 13 Haziran 1996 tarihinde yapılan NATO Savunma Bakanları toplantısına BAB Genel Sekreteri ilk kez iştirak etmiştir (bu konuda geniş bilgi için bkz. GUIRADO/KATSELI, 1998: 97-105). Ancak bu tür aktiviteler, BAB'nin NATO nezdinde sürekli veya geçici olarak temsilcilik açtığı şeklinde algılanmamalıdır. BAB, henüz gerek Devletler nezdinde gerek uluslararası örgütler nezdinde sürekli temsilcilik açma yoluna gitmemiştir. Ancak, yukarıda bahsi geçen 1955 tarihli BAB Statüsü ile ilgili Sözleşmede açıkça belirtilmese bile BAB'nin Devletler veya uluslararası örgütler nezdinde geçici veya sürekli temsilcilik açması da olasıdır (uluslararası örgütlerin sürekli temsil ilişkilerini kurma şekli ve bu konudaki olası problemler hakkında bkz. PAZARCI, 1997b: 115-121). Diğer yandan, BAB, AB ile ilişkilerini yukarıda ve sonuç bölümünde belirttiğimiz gibi özellikle AB Kurucu Andlaşması'nın V. Kısmı'nda yer alan düzenlemelerle hukuki bir çerçeveye oturtmuştur (BAB-NATO ve BAB-AB ilişkileri konusunda bkz. REÇBER, 1998a: 170-317).

BAB, NATO ve AB'nin yanı sıra diğer uluslararası örgütlerle ilişkilerini görev ve yetkileri kapsamında sürdürmektedir. Uluslararası kriz ve

ikamet edeceği Devlet ile BAB Genel Sekreteri arasında bir andlaşma yapılır. 11. Md.'de belirtilmeyen ancak, BAB Konseyi'nde ve Konsey'in ikincil organlarında görevli diğer üye Devlet temsilcileri de (danışman, teknik eksperler, vb.) görevlerini başka bir üye Devlet ülkesinde ifa ederlerken diplomatik ayrıcalık ve bağımsızlıklardan faydalanabilmektedirler (12. Md.).

16 Bkz., Sözleşmenin 19, 20, 21 22 23 24 ve 25. Md.'leri. Uluslararası görevlileri, Dupuy, şu şekilde tanımlamaktadır: "uluslararası orijinli hukuki bir rejime tabi ve uluslararası bir örgütün hizmetinde bir kamu görevini devamlı bir biçimde icra eden ajanlardır" (DUPUY, 1992: 136).

çatışmalarda barışı koruma veya barışı yeniden tesis etme amaçlı olarak üstleneceği görevler itibarıyla, gerek BM Kurucu Andlaşması'nun ilgili hükümleri (örneğin, VIII. Bölüm hükümleri- CİVELEK, 1990: 24-25) ve gerek Değiştirilen Brüksel Andlaşması'nın VI. Md.'si düzenlemeleri kapsamında BM ile işbirliği yapmak durumundadır. Ayrıca, BAB, Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ile uluslararası kriz ve çatışmalarda işbirliği yoluna gidebilmektedir. Örneğin, bu konuda BAB Bakanlar Konseyi 14 Kasım 1995 tarihinde kabul ettiği Madrid Deklarasyonu'nun VII No'lu Prg.'nda AGİT ile "(...) işbirliğini sürdürmeye ve bu örgüte makul desteğini vermeye hazır olduğu (...)"nu bildirmiştir (İşbu Deklarasyonun tüm metni için bkz. La Politique Etrangère de la France, novembre-décembre 1995: 54-58).

Diğer yandan, BAB, Avrupa Konseyi ile 1959 yılının sonunda ve 1960 yılının başında yoğun bir ilişki içerisinde olmuştur. Zira, BAB'nin sosyal ve kültürel konulara ilişkin yetki kullanma yetkisinin, 21 Ekim 1959 tarihinde BAB Bakanlar Konseyi tarafından alınan bir kararla Avrupa Konseyi'ne transfer¹⁷ edilmesi benimsenmiştir. İşbu yetki kullanma yetkisinin Avrupa Konseyi'ne geçirimi işlemleri Mayıs 1960 tarihinde sonuçlanmıştır (ACKERE, 1995: 36-37; WIEBRINGHAUS, 1961: 537-550; KOPF: 1959)¹⁸.

BAB'nin çeşitli uluslararası örgütlerle işbirliği yapması, Kurucu Andlaşması itibarıyla üstlendiği görevlerle ilintilidir (BAB'nin üstlendiği görev ve yetkiler konusunda bkz. REÇBER, 1998a: 24-65; THÉODOROPOULOS, 1992: 35-144). BAB, üstlendiği görevleri kolay ve etkili bir şekilde yapabilmesi için kendi iç düzenini sağlayabilme yetkinliğine de sahip olmaktadır.

2.4. Kendi iç düzenini sağlayabilme yetkinliği

Uluslararası örgütlerin kendi iç düzenini sağlaması veya sağlayabilmesi uluslararası hukuk kişiliğinin kanıtlarından biri olarak kullanılabilir. Örgütün, kendi iç düzenini sağlamada, gerekli yetki kullanma yetkisine sahip

17 Bu transfer teklifi, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 20 Nisan 1959 tarihinde alınan karar uyarınca, resmi olarak 13 Mayıs 1959 tarihinde BAB Bakanlar Konseyi'ne yapılmıştır.

18 BAB'nin Değiştirilen Brüksel Andlaşması'nın 2. ve 3. Md.'lerinde düzenlenen kültürel ve sosyal yetkiler değil bu konuda yetkilerin icra edilmesini yetkisi yani yetki kullanma yetkisi Avrupa Konseyi'ne devredilmiştir. Zira, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 20 Nisan 1959 tarihinde aldığı kararda şu düzenleme dikkat çekici olmuştur: "BAB'nin kültürel ve sosyal yetkilerinin icrası Avrupa Konseyi'ne transfer edilecek ve iki örgütün Bakanlık birimleri bu transferin gerçekleşme modellerini karara bağlayacaklardır" (KOPF, 1959: 5). Bu hükümden de anlaşılacağı gibi "yetkilerin" değil "yetkilerin icrası"nın transferi söz konusudur. Wiebringhaus'un da belirttiği gibi "(...) politik açıdan böyle bir önlem mümkün olmamasına rağmen, BAB, Bakanlar Konseyi'nin bir kararı ile kendi kültürel ve sosyal aktivitelerini (yetkilerini) geri alabilir" (WIEBRINGHAUS, 196: 548). Ayrıca, BAB Kurucu Andlaşması'nda, kültürel ve sosyal "yetkilerin icrası" transferi sonrası herhangi bir revizyona gidilmemiştir (Andlaşma hükümleri için bkz. GUIRADO/KATSELI, 1998: 136-137).

olması Kurucu Andlaşmasında kimi kez açık olarak düzenlenebilmektedir. Ancak, bu tür açık düzenlemenin bulunamaması halinde, bu yetkinin örgüte üye Devletler tarafından verildiği örgütün uygulamalarından da anlaşılabilir. Uluslararası örgütler, iç tüzüklerini yapabiliyorlarsa ve kurumsal yapısında amaçlarına ulaşmada kolaylık sağlayabilecek kurumsal revizyonlara gidebiliyorlarsa, işbu örgütlerin iç düzenlerini oluşturmada yetkin olduklarını söyleyebiliriz. Bu konuda, uluslararası örgütlerin yetkilendirmesi ve bu yetkinin kullanılma şekli ve kapsamı her örgüte göre değişik olabilmektedir. Zira, her örgütün üye Devletler tarafından yapılandırılışı ve amacı farklıdır. Belirtmek gerekir ki, iç düzenin sağlanmasında örgüt adına mı yoksa örgütü oluşturan üye Devletler adına mı yetkinin kullanıldığı sorusu önem kazanmaktadır. Burada, uluslararası ve süpranasyonel örgüt ayrımını yapmak uygun olacaktır. Süpranasyonel karakterli bir örgüt yapısında, yetkinin doğrudan doğruya örgütün yetkili organ veya organları tarafından örgüt adına kullanıldığını (GENÇ, 1993: 87)¹⁹ söyleyebiliriz. Ancak, uluslararası örgütlerde ulusal iradelerin, temsilciler aracılığıyla yoğun olarak bu örgütlerin çalışmalarına yansıtılması oldukça güçlü gözükmektedir²⁰. Böyle olmasına rağmen, uluslararası bir örgütün kurumsal yapısında yapılacak bir revizyonda, üye Devlet iradelerinden ziyade örgüt iradesinin ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Zira, yapılan revizyon örgüt adına gerçekleştirilmektedir.

BAB, iç düzenini sağlamak için kurumsal yapısında yeni yapılanmalara gitmektedir. Bu yöneliş, örgütün 1984 yılında Roma Deklarasyonu ile tekrar etkin hale getirilmesinden sonraki dönemlerde yoğun olarak yaşanmıştır. Bu bağlamda, BAB Bakanlar Konseyi, Değiştirilen Brüksel Andlaşması'nun VIII. Md.'sinin 2. Prg.'ı gereğince, örgütün bir takım fonksiyonlarını daha iyi icra edebilmesi için ikincil organlar kurmuştur. Bu konuda, BAB Bakanlar Konseyi, işbu andlaşmanın ayrı maddesinin 4. Prg.'ı gereğince, kararları için başka bir oylama prosedürü yoksa veya öngörülmezse, oybirliği ile karar alacağını düzenlemektedir. Belirtmek gerekir ki, Değiştirilen Brüksel Andlaşması'nun VIII. Md.'sinin 4. Prg.'ında açık olarak belirtilmemesine rağmen, Bakanlar Konseyi'nin, karar alma konusunda oybirliği dışında başka bir oylama usulünü benimseyebilmesi için elbette bir konsensüse varması gerekmektedir. Örneğin, BAB Bakanlar Konseyi, örgütün iç düzenini sağlama amaçlı olarak, kendisine bağlı şu ikincil organları kurmuştur: Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü (13 Kasım 1989), Uydur Merkezi (27 Haziran 1991), Planlama Merkezi (1 Ekim 1992), Batı

19 Konuya ilişkin olarak, Mehmet Genç şu hususu belirtmektedir: Avrupa Toplulukları Komisyon'u "(...) *Toplulukların süpranasyonel (uluslarüstü) organıdır ve üyeleri devletleri değil Toplulukları temsil ederler. Ancak sadece üye devletlerin uyrukluluğunu taşıyanlar Komisyon üyesi olabilirler (...)*" (GENÇ, 1993: 87). Avrupa Topluluklarının süpranasyonel niteliğine ilişkin bkz. (GÜNUÇUR, 1996: 13-47; ARSAVA, 1985: 1-136)

20 Örneğin örgütün kurumsal yapısında yapılacak değişikliklerde oybirliği ile karar alınmasının zorunluluk olarak öngörülmesi gibi.

Avrupa Silahlanma Grubu (4 Aralık 1992) ve Batı Avrupa Silahlanma Örgütü (19 Kasım 1996) (işbu organların kuruluş ve görevleri konusunda bkz. GUIRADO/KATSELI, 1998: 58-82). Kurulmuş olan bu organların uluslararası hukukta neden olabilecekleri haksız bir fiil²¹ sonucunda meydana gelen zarar nedeniyle BAB'nin uluslararası sorumluluğu ileri sürülebilir.

2.5. BAB'nin uluslararası sorumluluğunun ileri sürülebilmesi

Uluslararası hukuk kişiliği sadece uluslararası hukuk düzeninde bir takım haklara sahip olmayı değil aynı zamanda bu düzenin çeşitli kurallarına saygı göstermeyi veya riayet etmeyi de gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, BAB'nin kendi yükümlülükleri çerçevesinde uluslararası bir sorumluluğa sahip olduğunu söyleyebiliriz (uluslararası örgütlerin uluslararası sorumluluğu konusunda bkz. GONZALEZ, 1988: 63-102; DINH/DAILLER/PELLET, 1994: 590). Diğer bir ifadeyle, uluslararası örgütler, üye Devletlerin kendisine atfettiği yetkiler çerçevesinde görev ve sorumluluğunu yerine getirirken haksız fiillerinden doğan zarar nedeniyle bu sorumluluğa muhatap olabilmektedir. BAB, kuruluşundan bu yana ilk defa 1988 yılında, Değiştirilen Brüksel Andlaşması'nın VIII. Md.'sinin 3. Prg.'ını işleterek, İran-İrak Savaşı esnasında Körfeze döşenen mayınları temizleme operasyonuna katılmıştır. Daha sonra, BAB, 1991 yılında Körfez Krizi'ne, 1992'de Eski Yugoslavya iç savaşına ve 1997 yılında Arnavutluk Krizi'ne iştirak etmiştir (MISSIROLI, 2000: 17-19)²². Bu tür aktiviteleri esnasında, BAB'nin olası haksız fiilleri nedeniyle meydana gelebilecek çeşitli zararlarda işbu örgütün sorumluluğu ileri sürülebilmektedir.

Ayrıca, Kurucu Andlaşması'nda benimsenmemesine rağmen, BAB, 19 Haziran 1992 tarihinde BAB Bakanlar Konseyi tarafından kabul edilen Petersberg Deklarasyonu'nun II. Kısmı'nın 4. Prg.'unda²³, Petersberg görevleri olarak nitelendirilen barışın yeniden tesisi görevleri dahil olmak üzere, kriz yönetimi için savaş gücü görevleri, barışın sürdürülmesi, kurtarma ve insani girişimler ve insani yardım görevlerinin²⁴ yerine getirilmesi gayesiyle BAB otoritesi altında BAB üyesi Devletlerin silahlı güçlerinden yararlanılabileceği

21 Uluslararası hukukta, aykırı fiil veya zarar verici faaliyetlerin varlığı konusunda bkz. (PAZARCI, 1997b: 151-154). Diğer yandan, uluslararası hukuk, örgütün faaliyetine izin vermekte, ancak bu faaliyet sonucunda uluslararası hukukun benimsemediği bir zarar oluşmaktadır. Örneğin, 1967 tarihli Uzayın Araştırılması ve Kullanılmasında Devletlerin Faaliyetlerini Yönetecek İlkelerle İlişkin Andlaşma'nın 6. Md.'si, Devletler veya uluslararası örgütlere işbu madde de belirtilen konularda faaliyette bulunmaya izin verirken, bu faaliyetlerden doğabilecek zararlardan dolayı bunların sorumlu tutulabileceğini düzenlemektedir (bkz. dipnot 27).

22 BAB'nin belirtilen krizlere ve çatışmalara katılımı, BM'in bilgisi ve izni doğrultusunda gerçekleşmiştir.

23 Petersberg Deklarasyonu'nu hakkında bkz. (Annuaire européen, 1992: 13).

24 Petersberg görevlerine ilişkin geniş bir yorum için bkz. (ORTEGA, 2001: 111-122).

hükümselleştirilmiştir. Bu misyonların yerine getirilmesi esnasında, uluslararası hukuk itibarıyla haksız bir fiilin BAB tarafından işlenmesi halinde, BAB'nin uluslararası sorumluluğu ileri sürülebilecektir. Ancak, bu konuda Petersberg görevlerinin yerine getirilebilmesi, yani BAB'nin görev üstlenebilmesi için Bakanlar Konseyi'nin karar tesis etmesi gerekmektedir. BAB Kurucu Andlaşması'nun VIII. Md.'sinin 3. Prg.'ı şu düzenlemeyi içermektedir: "*Üye Devletlerden birinin istemiyle, nerede vuku bulursa bulsun, ekonomik düzeni tehlikeye sokan veya barışa karşı bir tehdit oluşturabilen her durumla ilgili, üye Devletlerin değerlendirme yapmalarını sağlamak amacıyla Konsey derhal toplantıya davet edilecektir*". Bu durumda, BAB Bakanlar Konseyi, Petersberg görevlerinin icrası için Değiştirilen Brüksel Andlaşması'nun yani Kurucu Andlaşması'nun VIII. Md.'sinin 3. Prg.'ına istinaden ve işbu maddenin 4. Prg.'ında benimsenen usule uygun olarak kararını tesis edebilir²⁵.

BAB'nin kendine özgü gerçekleştirdikleri operasyonlara ilişkin²⁶ oluşabilecek haksız bir eylem (kusurlu veya kusursuz sorumluluk kapsamında) sonucunda BAB'nin uluslararası sorumluluğu ileri sürülebilirken, BAB'nin yukarıda belirttiğimiz AB Kurucu Andlaşması'nun 17. Md.'sinin 3. Prg.'ına istinaden (Nice Andlaşması düzenlemeleriyle yürürlükten kaldırılmıştır) AB adına gerçekleştirdiği operasyonlarda meydana gelebilecek haksız eylemlerde kimin sorumluluğunun ileri sürülebileceğine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, BAB'nin, uluslararası hukuk süjesi olarak ister kendi adına ister başka süje adına gerçekleştirdiği operasyonlarda, uluslararası hukuk itibarıyla gerçekleştirdiği bir haksız eylem durumunda uluslararası sorumluluğu ileri sürülebilecek ve sorumluluk kapsamında eğer bir zarar oluşmuşsa, bu zarar BAB tarafından karşılanabilecektir.

BAB'nin uluslararası sorumluluğa sahip olduğuna dair Kurucu Andlaşması'nda herhangi bir hüküm bulunmamasına rağmen²⁷, eylem yeteneği dolayısıyla işbu eylem sonucunda oluşan/oluşabilecek haksız bir fiil nedeniyle

25 Bu konuda bk., (ORTEGA, 1998: http://www.weu.int/institute/books/weu@50/ortega_f.htm).

26 Bkz. (DE SPIEGELEIRE, 1998: http://www.weu.int/institute/books/weu@50/despieg_f.htm).

27 Örneğin, Avrupa Kömür Çelik Topluluğu Kurucu Andlaşması'nın 40. Md.'si, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Kurucu Andlaşması'nın 188. Md.'si ve Avrupa Topluluğu'nun (eski adıyla AET) Kurucu Andlaşması'nın 215. Md.'si, bu üç örgütün uluslararası sorumluluğa sahip olduklarını zimnen de olsa öngörmektedirler. Ayrıca, 1967 tarihli "*Ay ve Diğer Gök Cisimleri Dahil, Uzayın Keşif ve Kullanılmasında Devletlerin Faaliyetlerini Yöneten İlkeler Hakkında Andlaşma*"nın 6. Md.'si, uluslararası hukuk kişileri olarak Devletlerin yanı sıra uluslararası örgütlerin de bu tür eylemleri nedeniyle uluslararası sorumluluğa sahip olduğunu düzenlemektedir (bu anlaşma metni için bkz. GÜNDÜZ, 1998: 245-251). Aynı şekilde, 1972 tarihli "*Uzay Cisimlerinin Neden Olduğu Zararlardan Dolayı Uluslararası Sorumluluğa Dair Sözleşme*"nin 22. Md.'si uluslararası örgütlerin bu konularda uluslararası sorumluluğunu sarıh bir şekilde düzenlemektedir (PAZARCI, 1997b: 167). Diğer yandan, 1982 tarihli "*Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*"nin 139. Md.'sinin 2. Prg.'ı Devletlerin ve uluslararası örgütlerin; a) deniz yatağı üzerindeki eylemlerine ve b) aynı Sözleşme'nin 263. Md.'sinin 2. Prg.'ı kapsamında denizlerde gerçekleştirecekleri bilimsel faaliyetlerine ilişkin fiilleri nedeniyle doğabilecek zararlar konusunda uluslararası sorumluluklarını açık olarak düzenlemektedir (bu Sözleşme metni için bkz. GÜNDÜZ, 1998: 370-475).

uluslararası sorumluluğu doğabilmektedir. Örgütü, haksız bir fiil sonucunda sorumlu hale getiren her türlü organı veya organları olabilir. BAB, kurumsal yapısı itibarıyla Bakanlar Konseyi ve Parlamenter Meclisi olmak üzere iki ana organa sahiptir. Bu organlara bağlı olarak ikincil derecede fonksiyon üstlenen organlar da mevcuttur (REÇBER, 1998b). Bu bağlamda, iki ana organın uluslararası hukukta kabul edilen haksız eylemlerinden dolayı BAB'nin sorumlu tutulması olasıdır. Özellikle, BAB Bakanlar Konseyi'nin örgüt içerisinde karar alma organı olarak işlevsellik göstermesi, işbu organın önemini daha da arttırmaktadır. Bakanlar Konseyi, BAB'nin çeşitli uluslararası kriz ve operasyonlara katılması konusunda kararlar tesis edebilmektedir (örneğin, Değiştirilen Brüksel Andlaşması'nın V. ve VIII. Md.'sinin 3. Prg.'ı kapsamında). Tesis edilecek bu tür bir karar gereğince, üye Devletlerin silahlı güçlerini BAB denetimine vermeleri olasıdır. BAB'nin kendine has bir kumandanlığı bulunmamaktadır. Ancak, üye Devlet Genel Kurmay Başkanları'ndan veya temsilcilerinden oluşan Kurmay Komitesi, Bakanlar Konseyi'ne bağlı olarak üye Devletlerin askeri güçlerini koordine etmekle görevlendirebilir. Bu tür bir görev kapsamında, ilgili organın denetiminde haksız bir fiilin gerçekleştirilmesi durumunda, BAB'nin uluslararası sorumluluğu öne sürülebilecektir, yani davalı (*défendresse*) hale gelebilecektir²⁸.

Uluslararası hukukta haksız bir eyleme neden olan işlemlerin ortadan kaldırılması örgütün niteliğine göre değişik olabilmektedir. İşbirliği amaçlı uluslararası örgütlerde (BAB gibi), kendi organlarının neden oldukları haksız işlem veya fiillerin ortadan kaldırılması, yine bu organların alacağı kararla mümkün olabilmektedir. Entegrasyonu gaye edinen ve uluslarüstü özellikler taşıyan örgütlerde de durum aynı olmakla beraber, üye Devletlerin olası bir takım haksız fiilleri nedeniyle de işbu örgütlerin uluslararası sorumluluğu ileri sürülebilmektedir²⁹. Aynı şekilde, BAB de diğer uluslararası hukuk sùjelerinin kendisine yönelik gerçekleştirilecek haksız fiillere karşı bu sùjelerin uluslararası

28 Karar organlarının (örneğin, Avrupa Toplulukları çerçevesinde Konsey ve Komisyon'un), yürütme veya yönetim yetkisi ile donatılmış organların (örneğin, BM Genel Sekreteri'nin örgüt görevlilerinin işine son verme veya görevlerini uzatmama konusunda BM Yönetim Mahkemesi önünde BM aleyhine açılan bir çok dava sonucunda BM zarar-giderim ödemekle sorumlu tutulmuştur) ve operasyonel organların (örneğin, BM Güvenlik Konseyi'ne bağlı Kurmay Komitesi'nin fiilleri vb.) fiillerine ilişkin olarak uluslararası örgütler sorumlu tutulabilmektedir (bu konudaki açıklamalar için bkz. PAZARCI, 1997b: 167-168).

29 Örneğin, AT Kurucu Andlaşması'nın 300. Md.'sinin 7. Prg.'ı (eski 228. Md.'nin 7. Prg.'ı) itibarıyla AT'nun yaptığı andlaşmalar Topluluk Organlarını ve bütün üye Devletleri doğrudan bağlamaktadır. Üye Devlet veya Devletlerin bu andlaşma hükümlerinden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmemeleri durumunda AT'nun uluslararası sorumluluğu ortaya çıkabilmektedir. Bu durumda, üye Devlet veya Devletlerin olası bu tür fiillerini ortadan kaldırabilmek için örgütün yetkilendirilmesi gerekmektedir. AT itibarıyla bu yetki, Kurucu Andlaşması'nın 226. Md.'sinin birinci bendi (eski 169. Md.'sinin birinci bendi) kapsamında tanınmaktadır. İşbu maddeye göre; AT, akdedilen andlaşmalardaki düzenlemelere üye Devlet veya Devletlerin uymasını isteme hakkına

sorumluluğunu ileri sürebilme hakkına da sahip olmaktadır. Zira, Uluslararası Adalet Divanı 11 Nisan 1949 tarihli danışma görüşünde, yukarıda belirttiğimiz gibi BM'nin uluslararası hukuk kişiliğinin varlığına işaret etmenin yanı sıra, uluslararası bir uyuşmazlıkta, BM'in diğer uluslararası hukuk kişilerinin sorumluluğunu ileri sürebileceğini, dolayısıyla davacı (*demandresse*) olabileceğini benimsemiştir (RITTER, 1962: 429).

Diğer yandan, BAB'nin uluslararası hukuktaki haksız bir eyleminden dolayı zarar-giderim ödemeye mahkum edilmesi halinde, zarar-giderim tutarı örgütün olağan bütçesiyle karşılanmaya çalışılır. Ancak, zarar-giderim tutarının örgütün olağan bütçesini aşması durumunda, üye Devletlerin de zarar-giderim tutarına ortak edilmesi mümkündür (PAZARCI, III. Kitap, 1997: 183). Diğer bir ifadeyle, BAB'nin görev ve yetki alanında bulunan bir durumda, BAB adına icra edilen bir görev veya tesis edilen bir karar nedeniyle diğer bir uluslararası hukuk süjesinin veya gerçek kişinin zarar görmesi durumunda, doğal olarak BAB sorumlu hale gelmekte ve oluşan zarar BAB tarafından giderilmektedir. Ancak, oluşan zararın BAB olağan bütçesini aşması durumunda, üye Devletler işbu zararın giderimine ortak edilebilmektedirler.

SONUÇ

Yukarıda genel ve soyut olarak belirlenen kriterler çerçevesinde denilebilir ki BAB uluslararası hukuk kişiliğine sahiptir ve bu kişilik, örgütü oluşturan üye Devletlerin iradelerinden farklı tanınan bir iradeye sahip olmayla ilintilidir (GENÇ, 1993: 29). BAB'nin fiil yetkinliği, üye Devletlerin örgüte geçirdikleri yetkilere veya tanıdıkları yetki kullanma yetkisinin kapsamına bağlı bulunmaktadır. Diğer yandan, BAB Kurucu Andlaşması'nda herhangi bir değişiklik yapılmamasına rağmen, AB Kurucu Andlaşması'nun 17. Md.'sinde BAB'nin AB'nin ayrılmaz bir parçası olduğu düzenlenmektedir (Nice Andlaşması düzenlemeleriyle bu durum da ortadan kaldırılmıştır). Ayrıca, AB, BAB'ne müracaat ederek güvenlik ve savunma konularındaki kararlarının uygulanması ve eylemlerinin hazırlanması isteyebilmektedir. Bu durum, BAB'nin uluslararası hukuk kişiliğini ortadan kaldırmamaktadır. Ancak, eylem alanını sınırlamaktadır³⁰. Diğer yandan, AB, dolayısıyla AT üyesi Devletler, AB bünyesinde, Petersberg görevlerini icra edebilecek bir askeri kuvvetin (50000-60000

sahip olmaktadır. Aksi takdirde, sorun Avrupa Toplulukları Adalet Divanı'na (AT Kurucu Andlaşması'nın 226. Md.'sinin ikinci bendi, eski 169. Md.'nin ikinci bendi) intikal ettirilerek yargusal denetim de sağlanabilmektedir (PAZARCI, 1997b: 183). AT'nun uluslararası sorumluluğu konusunda bkz. (PAZARCI, 1978: 238-246).

30 Avrupa savunma ve güvenlik sisteminde, BAB'nin etkin bir örgüt olarak faaliyette bulunması konusunda, AB üyesi Devletler arasında bir uyumun olduğunu söylemek oldukça güçtür (bkz., LLAMBY, 1992: 27-28). Zira, kimi Devletler, özellikle Atlantistler olarak adlandırılan üye Devletler (NATO'nun Avrupa savunma ve güvenlik sisteminde

civarında) ve askeri konularda kurumsal yapının AB içerisinde oluşturulmasına ilişkin bir düzenlemeyi, 10-11 Aralık 1999 tarihli Helsinki Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nin 28 No'lu Prg.'nda³¹ benimsemiştir (GÜNUÇUR, 2000: 2)³². Bu nitelikteki çalışmalar veya uygulamaya ilişkin gerçekleştirilecek somut gelişmeler (örneğin BAB Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü'nün AB'ne katılması gibi)³³, BAB'nin Avrupa savunma ve güvenlik sistemindeki etkinliğini zayıflatarak BAB'ni marjinal bir örgüt haline getirecektir. Fakat, BAB, Kurucu Andlaşması itibarıyla kendisine tanınan görev ve yetkileri uluslararası hukuk kişiliğinin gerektiği ölçüde kullanabildiği sürece uluslararası hukuk kişiliğini koruyabilecektir. Ancak, BAB, yukarıda belirlemeye çalıştığımız kriterlerin hiçbirini yerine getiremediği veya bu kriterlere yönelik hiçbir şekilde yetki kullanma yetkisine sahip olmadığı durumlarda, uluslararası hukuk kişiliğine sahip olduğu söylenemez.

BAB Kurucu Andlaşması'nda açık olarak düzenlenmemekle birlikte,

etkin olmasını isteyen Devletler-İngiltere gibi), NATO'nun Avrupa'daki konumunu zayıflatabilecek BAB aktivitelerine karşı çıkmaktadırlar (ARTHUR, 1996: 32; BAILES, 1995: 85-98; HEISBOURG, 2000: 11; PLANTIN, 1993: 87; WALLACE, 1996: 57). Bu durumda, BAB'nin AB'ne entegrasyonu üye Devletler arasındaki uyumsuzluklar nedeniyle pratikte mümkün olamayacağı ötesinde, Nice Andlaşması düzenlemeleriyle yapılan değişiklik sonucu *de jure* bu olasılık da ortadan kaldırılmıştır. Ancak, AB, dolayısıyla AT ile birlikte tesis edilecek ortak kurumlar ile BAB'nin yetkilerinin özellikle güvenlik ve savunma alanlarında kullanılması mümkün olabilir. Yani, BAB, tümüyle AB'ne entegre edilmek yerine, tesis edilecek ortak kurumlar ile BAB'nin görev alanları etkinleştirilebilir (GUCHT, 1995: 62-64).

31 AB üyesi Devlet ve Hükümet Başkanları'nın 10-11 Aralık 1999 tarihinde Helsinki'de benimsedikleri Sonuç Bildirgesi için bkz., (http://europa.eu.int/council/off/conclu/dec99/dec99_fr.htm). Ayrıca, AB üyesi Devlet ve Hükümet Başkanları'nın 15-16 Haziran 2001 tarihinde Göteborg'da kabul ettikleri Göteborg Sonuç Bildirgesi'nin V No'lu kısmı da bu konuda yapılan gelişmeleri içermektedir (bkz., <http://europa.eu.int/council/off/conclu/index.htm>).

32 Hatta, Ali L. KARAOSMANOĞLU, "AB'nin kendine özgü bir dış politika ve bir güvenlik ve savunma politikası geliştirmesi, AB'nin uluslararası bir kimlik kazanması, 'bağımsız bir aktör' olması için gereklidir" görüşünü savunmaktadır (KARAOSMANOĞLU, 2001: 160).

33 AB Konseyi bünyesinde, Daimi Siyasi ve Güvenlik Komitesi, Askeri Komite ve Askeri Kurmay Komitesi'nin daimi bir şekilde tesis edilmesi konusunda çalışmalar sürdürülmektedir (<http://ue.eu.int/fr/Info/eurocouncil/index.htm>). Ayrıca, bkz. AB Konseyi'nin Nice Zirvesi'nde benimsediği Zirve Sonuç Bildirgesi'nin ekli Ek VI'nın II No'lu kısmının ikinci bendi: <http://europa.eu.int/council/off/conclu/index.htm>). Diğer yandan, AB Konseyi, 7-9 Aralık 2000 tarihli Nice Zirvesi Sonuç Bildirgesi'ne ekli EK VI'nın V No'lu kısmında, AB içerisinde Ajanslar adı altında bir Uydu Merkezi ve bir Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü oluşturmak amacıyla BAB Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü'nün AB'ne katılması kararını tesis etmiştir (bkz. <http://europa.eu.int/council/off/conclu/index.htm>). Avrupa Toplulukları Konseyi, AB Kurucu Andlaşması'nın 14. Md.'sinin 1. Prg.'ına istinaden, 20 Temmuz 2001 tarihinde AB Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü'ne ilişkin 2001/554/PESC sayılı bir ortak eylem kararı kabul etmiştir. İşbu kararda, hukuki kişiliğe sahip olan Enstitü'nün (b. Md.) 22 maddeden oluşan hak ve yükümlülükleri belirlenmiştir (Journal Officiel des CE, 25.07.2001: 1-4). AB Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü'nün 1 Ocak 2002 tarihinden itibaren işlevsel olması benimsenmiştir.

andlaşmanın tanıdığı tasarrufların işbu andlaşmaya istinaden kullanılmasıyla BAB'nin uluslararası hukuk kişiliği ortaya çıkabilmektedir. Zira, örgüt, uluslararası hukuk işlemleri yapabilmekte ve bu işlemlere muhatap olabilmektedir. BAB, diplomasi hukukunun muhatabı olabilmekte, diğer örgütlerle çeşitli ilişkiler kurabilmekte, kendisi ve görevlileri, uluslararası hukukun öngördüğü ayrıcalık ve bağımsızlıklardan yararlanabilmektedir (GENÇ, 1993: 30). Ayrıca, örgüt, andlaşma yapabilmekte ve uluslararası sorumluluğu ileri sürülebilmektedir. Bu haliyle, BAB uluslararası hukuk kişiliğine sahiptir denilebilir.

KAYNAKÇA

- ACKERE, Patrice Van (1995), *L'Union de l'Europe Occidentale* (Paris: PUF, Que sais-je ?).
- Actes Officiels de l'Assemblée de l'UEO* (1993), Trente-Neuvième Session Ordinaire, Première Partie (Paris: Document No: 1361).
- Annuaire européen* (1984), (Vol. XXXII): 5-10.
- Annuaire européen* (1992), (Vol. XL): 10-16.
- ARSAVA, Ayşe Füsün (1985), *Avrupa Toplulukları Hukuku ve Bu Hukukun Ulusal Alanda Uygulanmasından Doğan Sorunlar* (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 545).
- ARSAVA, Ayşe Füsün (1999), "Avrupa Birliği Anlaşması-Değişiklik Prosedür," *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (Cilt 54, Sayı 1): 7-21.
- ARSAVA, Ayşe Füsün (2000), "Amsterdam Anlaşmasının Ortak Hükümlerinin Analizi," *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (Sayı 2, Güz): 185-196.
- ARTHUR, Michael (1996), "La politique étrangère et de sécurité commune : le point de vue britannique," *Défense Nationale* (juillet): 27-35.
- BAILES, Alyson J.K. (1995), "Sécurité européenne: le point de vue britannique," *Politique Étrangère* (No 1, Printemps 1995, 60e année): 85-98.
- BONDIA, Alfonso Gonzales (1998), *La coordination de l'actions des institutions qui articulent la coopérations internationale dans le domain de la sécurité et de défense européenne (OTAN, UEO, UE, OSCE)* (Tarragona: Programme de bourses de recherche de l'OTAN, 1996-1998): 1-70.
- BUSSIERE, Robert (1994), "Les Alliances et les Systèmes de Sécurité," BUSSIERE, Robert (ed.), *Sécurité Européenne et Réalités Internationales* (Editions Publisud): 165-199.
- CIVELEK, Jale (1990), "Birleşmiş Milletler Teşkilatı Tarafından Uluslararası Barış ve Güvenliğin Korunmasında Zorlama Tedbirlerinin Alınması, Birleşmiş Milletler Kuvvetlerinin Kurulması ve Bu Kuvvetlerin Hukuki Dayanağı," *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* (Yıl 10, Sayı 1-2): 13-35.
- ÇELİK, Edip F. (1984), *Milletlerarası Hukuk*, I. Kitap (İstanbul: Filiz Kitabevi).
- DAVID, Dominique (1993), "La Communauté entre la paix et la guerre," *Politique Étrangère* (No 1, Printemps, 58e année): 79-92.
- DE SPIEGELEIRE, Stephan, (1998), "De la 'débilitation' mutuelle assurée à la réponse flexible: de nouvelles options à la carte pour la gestion des crises," LENZI, Guido (ed.), *L'UEO à cinquante ans* (Paris: Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union de l'Europe Occidentale): http://www.weu.int/Institute/books/weu@50/despleg_f.htm.

- DINH, Nguyen/DAILLER, Patrick/PELLET, Alain (1994), *Droit International Public* (Paris: Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, E. J. A.).
- DOMINCE, Christian (1984), "L'immunité des Organisations Internationales," *Recueil des Cours de l'Académie de Droit International* (Vol. IV): 149-234.
- DUPUY, Pierre-Marie (1992), *Droit International Public* (Paris: Dalloz).
- EUSTATHIADES, Constantin Th. (1953), "Les Sujets du Droit International et la Responsabilité Internationale. Nouvelles Tendances," *Recueil des Cours de l'Académie de Droit International* (III, Tome 84 de la Collection).
- GARVANESE, Marie José (1988), *L'Evolution de l'Union de l'Europe Occidentale. Défense et Edification de l'Europe 1955-1988 (Yayımlanmamış Doktora Tezi)* (Paris: Thèse pour le Doctorat en Sciences Politiques, Université de Paris Sud).
- GENÇ, Mehmet (1993), *Avrupa Topluluklarının Kurumsal ve Hukuksal Yapısı* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi).
- GLAVINIS, Panayotis (1990), *Les Litiges Relatifs aux Contrats Passés entre Organisations Internationales et Personnes Privées* (Paris).
- GONZALEZ, Perez Manuel (1988), "Les Organisations Internationales et le Droit de la Responsabilité," *Revue Général de Droit International Public* (Vol. 1): 63-102.
- GUCHT, Karel de (1995), "La complexité des réformes institutionnelles," DUMOULIN, André (ed.), *L'UEO et la politique européenne de défense, Problème politiques et sociaux* (No 754, novembre): 62-64.
- GUIRADO, Ana / KATSELI, Eleonora (1998), *L'UEO, Rapport d'Information de l'Assemblée de l'UEO* (Paris).
- GÜNDÜZ, Aslan (1998), *Milletlerarası Hukuk ve Uluslararası Teşkilatlar Hakkında Temel Metinler* (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A. Ş.).
- GÜNGÖR, Haluk (1996), *Avrupa Topluluğu Hukuku* (Ankara: Avrupa Ekonomik Dayanışma Merkezi Yayını).
- GÜNGÖR, Haluk (2000), "Lüksemburg'dan Helsinki'ye 'Uzun Kalın Bir Yol'," *Türkiye Avrupa Birliği Demeği Bülteni*, (Ankara: 18. Sayı, Mart): 1-5.
- HEISBOURG, François (2000), "Défense européenne : la mise en oeuvre," *Cahiers de Chaillot* (Paris: Institut d'Etudes de Sécurité de l'UEO, No. 42, septembre): 1-141.
- http://europa.eu.int/council/off/conclu/dec99/dec99_fr.htm.
- <http://europa.eu.int/council/off/conclu/index.htm>.
- <http://ue.eu.int/fr/Info/eurocouncil/index.htm>.
- Journal Officiel des CE (2001), (L 200, 25.07.2001): 1-4.
- KARAOSMANOĞLU, Ali L. (2001), "Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği Açısından Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri," *Doğu Batı Düşünce Dergisi* (Ankara: Yıl: 4, Sayı: 14, Şubat, Mart, Nisan): 156-166.
- KELSEN, Hans (1953), "Théorie du Droit International Public," *Recueil des Cours de l'Académie de Droit International* (III, Tome 84 de la Collection).
- KOPF (1959), "Transfert des Activités Culturelles et Sociales de l'Union de l'Europe Occidentale au Conseil de l'Europe," *Rapport Présenté au Nom de la Commission des Affaires Générales de l'Assemblée de l'UEO* (Paris: Document No: 149, 12 novembre).
- LALIVE, J.-F. (1953), "L'immunité de Jurisdiction des Etats et des Organisations Internationales," *Recueil des Cours de l'Académie de Droit International* (III, Tome 84 de la Collection).
- LLAMBY, Charles de (1992), "Les perspectives d'une politique de défense européenne," *Défense Nationale* (48e année, juillet): 25-36.

- La Politique Etrangère de la France* (1995), (Paris: Textes et Documents, novembre-décembre): 54-58.
- MANIN, Philippe (1986), "La Convention de Vienne sur le Droit des Traités entre les Etats et Organisations Internationales ou entre les Organisations Internationales," *Annuaire Français de Droit International* (No: XXXII): 454-473.
- MIELE, Merio (1970), "Les Organisations Internationales et le Domaine Constitutionnel des Etats," *Receuil des Cours de l'Académie de Droit International* (No III.): 311-390.
- MISSIROLI, Antonio (2000), "PESC, défense et flexibilité," *Cahiers de Chaillot* (Paris: Institut d'Etudes de Sécurité de l'UEO, No 38, février): 1-60.
- PAZARCI, Hüseyin (1978), *Uluslararası Hukuk Açısından Avrupa Ekonomik Topluluğu Tarafından Yapılan Anlaşmalar* (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 418).
- PAZARCI, Hüseyin (1997a), *Uluslararası Hukuk Dersleri, I. Kitap* (Ankara: Turhan Kitabevi).
- PAZARCI, Hüseyin (1996), *Uluslararası Hukuk Dersleri, II. Kitap* (Ankara: Turhan Kitabevi).
- PAZARCI, Hüseyin (1997b), *Uluslararası Hukuk Dersleri, III. Kitap* (Ankara: Turhan Kitabevi).
- PERRIN, Georges (1956), "Les Privilèges et Immunités des Représentants des Etats auprès des Organisations Internationales," *Revue Général de Droit International Public* (Tome LX): 193-237.
- PESCATORE, Pierre (1961), "Relations extérieures des communautés. Contribution à la doctrine de la personnalité des organisations internationales," *Receuil des Cours de l'Académie de Droit International* (Vol. II.): 1-244.
- PLANTIN, Marie-Claude (1993), "Une Ambition Française : la Promotion de l'UEO Comme Bras Armé d'une Identité européenne de Sécurité et de Défense," *Ares* (Volume XIV/3): 85-103.
- QUADRI, Rolando (1964), "Cours Générale de Droit International Public," *Receuil des Cours de l'Académie de Droit International* (III, Tome 113 de la Collection): 239-481.
- REÇBER, Kamuran (1998a), *Le Rôle de l'Union de l'Europe Occidentale dans le Système de Défense et de Sécurité européennes* (Yayımlanmış Doktora Tezi) (Villeneuve d'Ascq: Presses Universitaire du Septentrion).
- REÇBER, Kamuran (1998b), "Batı Avrupa Birliği'nde Karar Alma Süreci," *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (Cilt XVI, Sayı 3) (Not: İşbu makale internet üzerinden yayımlanmıştır, bkz., <http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/3/kamuran/kamuran.html>).
- REÇBER, Kamuran (2001), "Batı Avrupa Birliği Kurucu Anlaşması Örneğinde Uluslararası Anlaşmaların Sona Ermesi/Erdirilmesi Sorunu," *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* (Cilt 2, No 1): 184-194.
- REUTER, Paul (1961), "Principes de Droit International Public," *Receuil des Cours de l'Académie de Droit International* (Vol. II): 496-530.
- REUTER, Paul (1993), *Droit International Public* (Paris: PUF).
- Revue de l'OTAN* (1996), (Vol. 44, No. 1, janvier-fevrier).
- RITTER, Jean-Pierre (1962), "La Protection Diplomatique a l'egarde d'une organisation internationale," *Annuaire Français de Droit International* (Vol. VIII.): 427-456.
- ROUSSEAU, Charles (1987), *Droit International Public* (Paris: Dalloz).
- RUZIE, DAVID (1994), *Droit International Public* (Paris: Dalloz).
- TEZCAN, Ercüment, (1999) "Maastricht ve Amsterdam Antlaşmaları Çerçevesinde Avrupa Birliği ve Batı Avrupa Birliği İlişkileri," *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (Sayı: 54-1): 143-158.
- THEODOROPOULOS, Petros (1992), *L'Union de l'Europe Occidentale et la Construction européenne*

(Yayımlanmamış Doktora Tezi) (Grenoble: Thèse de Doctorat, Faculté de Droit de l'Université Grenoble II, Centre d'Études de Défense et de Sécurité Internationale).

TOLUNER, Sevin (1996), *Milletlerarası Hukuk Dersleri. Devlet Yetkisi - Yer ve Kişiler Bakımından Çevresi ve Niteliği* (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.).

ORTEGA, Martin (1998), "Quelques questions juridiques," LENZI, Guido (ed.), *L'UEO à cinquante ans* (Paris: Institut d'Études de Sécurité de l'Union de l'Europe Occidentale): http://www.weu.int/institute/books/weu@50/ortega_f.htm.

ORTEGA, Martin (2001), "L'intervention militaire et l'Union européenne," *Cahiers de Chaillot* (Paris: Institut d'Études de Sécurité de l'UEO, No 45, mars): 1-145.

WALLACE, Helen (1996), "L'approche britannique de la CIG de 1996," *Politique Étrangère* (No 1, Printemps, 61e année): 49-59.

WIEBRINGHAUS, Hans (1961), "A Propos du Transfert de Compétences entre Organisations Internationales. Le Cas du Transfert de Certaines Activités de l'UEO au Conseil de l'Europe," *Annuaire Français de Droit International* (Vol. VII.): 537-550.

VIRALLY, Michel, "Panorama du Droit International Contemporain," *Recueil des Cours de l'Académie de Droit International* (Vol. V, Tome 183 de la Collection): 9-382.